

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев 16194/2023
19.09.2024. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Драгане Маринковић, председника већа, Зорице Булајић, Ирене Вуковић, Весне Станковић и Радославе Мађаров, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., чији је пуномоћник Јелена Михалић Пецикоза, адвокат из ..., против тужене Републике Србије, Привредни суд у Београду, коју заступа Државно правобранилаштво, Београд, ради накнаде штете, одлучујући о ревизији тужене изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гжрр 209/22 од 09.03.2023. године, у седници одржаној 19.09.2024. године, донео је

ПРЕСУДУ

ПРИХВАТА СЕ одлучивање о ревизији тужене изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гжрр 209/22 од 09.03.2023. године, као изузетно дозвољеној.

ПРЕИНАЧУЈУ СЕ пресуда Апелационог суда у Београду Гжрр 209/22 од 09.03.2023. године и пресуда Другог основног суда у Београду Прр1 67/20 од 31.05.2022. године у ставу првом и трећем изреке, тако што **СЕ ОДБИЈА** као неоснован, тужбени захтев да се тужена обавезе да тужиоцу на име накнаде имовинске штете због повреде права на суђење у разумном року, исплати 1.588.225,00 динара, са законском затезном каматом од 05.11.2020. године па до исплате и одбија се захтев тужиоца за накнаду трошкова парничног поступка.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужилац да туженој накнади трошкове целог поступка у износу од 82.500,00 динара са законском затезном каматом на износ 16.500,00 од извршности пресуде до исплате, у року од 15 дана од дана пријема отправка ове пресуде.

Образложење

Пресудом Другог основног суда у Београду Прр1 67/20 од 31.05.2022. године, ставом првим изреке, делимично је усвојен тужбени захтев и обавезана тужена да тужиоцу на име накнаде материјалне штете исплати 1.588.225,00 динара са законском затезном каматом од 05.11.2020. године до исплате. Ставом другим изреке, одбијен је тужбени захтев да се обавезе тужена да тужиоцу на досуђени износ од 1.588.225,00

динара исплати законску затезну камату за период од 04.02.2011. године до 04.11.2020. године. Ставом трећим изреке, обавезана је тужена да тужиоцу на име трошкова парничног поступка исплати 103.500,00 динара са законском затезном каматом од извршности пресуде до исплате.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гжрр 209/22 од 09.03.2023. године, ставом првим изреке, одбијена је жалба тужене и првостепена пресуда потврђена у ставу првом и трећем изреке. Ставом другим изреке, одбијени су захтеви тужиоца и тужене за трошкове другостепеног поступка.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену, тужена је благовремено изјавила ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права, са предлогом да се о ревизији одлучи као о изузетно дозвољеној у смислу одредбе члана 404. Закона о парничном поступку.

Тужилац је поднео одговор на ревизију тужене.

По оцени Врховног суда, у конкретном случају је потребно уједначавање судске праксе о одговорности Републике Србије за накнаду материјалне штете настале због неизвршења правноснажних судских одлука у поступку стечаја вођеним над стечајним дужником са већинским друштвеним или државним капиталом.

Из тог разлога, Врховни суд је, применом одредбе члана 404. став 2. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“, број 72/11, 55/14, 87/18,18/20 и 10/23 – други закон), одлучио као у ставу првом изреке.

Врховни суд је испитао побијану пресуду, применом одредбе члана 408. ЗПП и утврдио да је ревизија тужене основана.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању, пред Привредним судом у Београду у току је стечајни поступак Привредног друштва „Индустрија котрљајућих лежајева“ ад из Београда отворен решењем СТ 4155/2010 од 22.10.2010. године. Тужиоцу је у том поступку признато новчано потраживање из радног односа, сврстано у трећи исплатни ред које није наплаћено у стечајном поступку. Стечајни дужник је до 28.12.1999. године био привредно друштво са већинским друштвеним капиталом, а од тада па до јула 2005. године пословао је са 41,5% државног капитала у власништву Акцијског фонда Републике Србије, Фонда за пензијско и инвалидско осигурање и Фонда за развој. У време отварања стечаја у означеном привредном друштву Акционарски фонд АД Београд је имао 16274 акције, односно 0,55% капитала. Правноснажним решењем Привредног суда у Београду Р4 Ст 80/2020 од 11.03.2020. године усвојен је приговор тужиоца и утврђено да му је у предметном стечајном поступку повређено право на суђење у разумном року, и наложено стечајном судији да у року од четири месеца предузме све неопходне мере и радње које су потребне да би се приступило уновчењу имовине стечајног дужника.

Полазећи од тако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су применом члана 21. и 58. Устав Републике Србије, чланова 4. и 31. Закона о заштити

права на суђење у разумном року и чланова 154, 155, 172. став 1. и 185. став 1. Закона о облигационим односима, обавезали тужену да надокнади тужиоцу тражену имовинску штету са законском затезном каматом од дана подношења тужбе.

По становишту судова, тужиоцу је повредом права на суђење у разумном року у поступку стечаја њеног послодавца проузрокована имовинска штета у висини новчаног потраживања из радног односа, ненаплаћеног у том поступку, за коју одговара тужена по правилу о објективној одговорности зато што постоји узрочно-последична веза између неразумно дугог трајања стечајног поступка и штете. Став о објективној одговорности тужене судови су засновали на одлукама Европског суда за људска права и Уставног суда о одговорности државе за ненаплаћена потраживања из радног односа у стечајном поступку, налазећи да стечајни дужник није био независан од државе јер су решењем Владе Републике Србије од 07.02.2002. године, донетим на основу Закона о мерама за отклањање и ублажавање последица међународних санкција („Службени гласник Републике Србије“ број 46/92 и 7/95) и Уредбе о престанку важења Уредбе о обавезној производњи одређених производа и пружања услуга („Службени гласник Републике Србије“ броју 25/97 ... 43/09), суспендовани сви органи управљања стечајног дужника и именован одбор који ће обављати њихове функције.

По становишту ревизијског суда, материјално право у овом спору није правилно примењено.

Одредбом члана 31. став 3. Закона о заштити права на суђење у разумном року („Службени гласник Републике Србије“ број 40/15) прописана је објективна одговорност Републике Србије за имовинску штету изазвану повредом права на суђење у разумном року. Према ставу 1. те одредбе, странка може да поднесе тужбу против Републике Србије за накнаду имовинске штете изазване повредом права на суђење у разумном року, у року од једне године од дана када је стекла право на правично задовољење. Право на правично задовољење, сходно члану 22. став 1. наведеног закона, има странка чији је приговор усвојен, а која није поднела жалбу.

Објективна одговорност за штету је одговорност без кривице, заснована само на узрочној вези између штетне радње и штете. И Закон о облигационим односима обавезује на накнаду штете само оног ко „проузрокује“ штету (члан 154. став 1). Узрочна веза се, по прихваћеном становишту у новијој правној доктрини и судској пракси, оцењује по теорији тзв. адекватне узрочности. По тој теорији узрок штете је само онај догађај чијем редовном дејству одговара конкретна штета, односно који је по својој природи адекватан тој штети. Узрочну везу доказује оштећени, осим ако је штета настала у вези са опасном ствари или опасном делатности, када постоји законска претпоставка да штета потиче баш од те ствари, односно делатности.

Правило о објективној одговорности, примењено на накнаду имовинске штете због повреде права на суђење у разумном року, не значи да је утврђењем повреде права тужена дужна да надокнади тужиоцу штету у смислу члана 31. став 3. Закона о заштити права на суђење у разумном року. Потребно је и утврдити да ли је повреда права на суђење у разумном року адекватан узрок настале штете. Адекватна узрочна веза између штете - ненаплаћеног потраживања у стечајном поступку, и повреде права на суђење у разумном року у том поступку, по становишту ревизијског суда постоји ако би се утврдило да је стечајни дужник у време када је покренут поступак стечаја имао имовину која је била довољна да се тужилац, уз поштовање редоследа наплате,

могао намирити да је стечајни суд ефикасно поступао и у разумном року предузимао делотворне радње у циљу намирења поверилаца стечајног дужника. Те чињенице, сагласно правилу о терету доказивања из члана 231. ЗПП, доказује тужилац који тврди да има право на накнаду имовинске штете и да је узрок њеног настанка повреда права на суђење у разумном року.

Изузетак од правила да је у спору за накнаду имовинске штете због повреде права на суђење у разумном року потребно утврђивати адекватну узрочно-последичну везу постоји код новчаних потраживања из радног односа која нису наплаћена у поступку стечаја вођеним над стечајним дужником са већинским друштвеним, односно државним капиталом. У пресудама Европског суда за људска права донетим у предметима против Србије изражен је став о „директној одговорности“ Републике Србије за ненаплаћена потраживања од извршних и стечајних дужника који због обима државног власништва нису уживали довољну институционалну независност од државе. Овај став прихватио је и Уставни суд у поступцима одлучивања о уставним жалбама због повреде права на правично суђење и права на имовину, као и редовни судови у поступцима за накнаду имовинске штете, а исти је садржан и у Закључку усвојеном на седници Грађанског одељења Врховног касационог суда од 02.11.2018. године - допуном Закључка од 27.09.2019. године, узрочно-последична веза између штете и повреде права на суђење у разумном року мора се утврђивати у свим случајевима када ненаплаћено потраживање у извршном или стечајном поступку постоји према физичком или правном лицу које није основано на бази друштвеног или државног капитала.

У конкретном случају, стечајни дужник још од 1999. године не послује са већинским друштвеним, односно државним капиталом, а тужиочево потраживање из радног односа настало је у време када је његов послодавац већ био приватизован. Тужена држава не одговара за имовинску штету насталу услед повреде права на суђење у разумном року у стечајном поступку приватизованог предузећа, осим ако се не утврди да је немогућност наплате потраживања од стечајног дужника последица одуговлачења поступка стечаја, односно неадекватног поступања стечајног суда при уновчењу имовине стечајног дужника и намирења потраживања његових поверилаца. Те чињенице у овом спору нису доказане у смислу изложеног става ревизијског суда о правилу о терету доказивања. Нижестепени судови су одговорност тужене за тражену штету засновали на чињеници да је утврђена повреда права на суђење у разумном року (што у случају приватизованог предузећа не води „директној одговорности“ државе за његове обавезе) и чињеници да је Влада Републике Србије суспендовала током 2002. године све органе управљања стечајног дужника и именовала одбор који ће вршити њихове функције. Та чињеница по становишту ревизијског суда, није довољна да би, без утврђења узрочно-последичне везе између повреде права на суђење у разумном року и ненаплаћеног потраживања тужиоца у стечајном поступку, настала одговорност тужене у смислу члана 31. став 3. Закона о заштити права на суђење у разумном року за обавезе стечајног дужника који је обављао редовну привредну делатност, настале у време када је он пословао са претежним или потпуним приватним капиталом.

Из наведених разлога, на основу члана 416. став 1. ЗПП, одлучено као у другом ставу изреке.

Тужена је успела у поступку по ревизији, па јој на основу члана 153. став 1., 154. 162. и 163. став 2. у вези члана 165. став 2. ЗПП припадају тражени трошкови

целог поступка. Висина је одмерена на име тражених и одређених трошкова за састав одговора на тужбу од стране правобранилаштва у износу од 16.500,00 динара, за састав жалбе и ревизије по 33.000,00 динара применом Адвокатске тарифе важеће у време предузимања ових парничних радњи. Туженој припада законска затезна камата на износ трошкова првостепеног поступка од 16.500,00 динара сходно члану 277. ЗОО.

Из тих разлога, Врховни суд је одлучио као у ставу трећем изреке.

**Председник већа – судија
Драгана Маринковић,с.р.**

**За тачност отправка
заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић**